

Reseaffischen som kulturspegel

Publicerat i Åbo Underrättelser 5.1.2008

COME TO FINLAND

Affischer & resor 1851–1965

av Magnus Londen, Joakim Enegren & Ant Simons

Layout: Johannes Ekholm

Edita Publishing, 2007

256 sidor

Det började med en affisch i skyltfönstret till ett antikvariat: En chic och elegant dam som avnjuter champagne mitt på blanka dan framför riksdagshuset och fyrans spårvagn.

Den som stannat i häpnad inför denna kosmopolitiska vision av Helsingfors är Magnus Londen, för vilket händelse blev startpunkten till en mångårig jakt på andra gamla turistaffischer och –broschyrer.

Han drog med sig Joakim Enegren och Ant Simon i ett bokprojekt som visade sig bli nog så arbetsdrygt och som ingalunda inskränkte sig till antikvariat, museer och arkiv i Finland.

Jakten förde dem också till museer i Tallinn, Stockholm, Hull och Washington, där man i Library of Congress hittade åtta helt unika Finlandsaffischer. Via internet kom man också i kontakt med samlare i Sverige, Norge och USA, vilka villigt delade med sig av sina egna fynd.

Tidsgränsen sattes till 1965, helt enkelt för att konstgrafiken efter det i hög grad får ge vika för färgfotografiet.

Resultatet är "Come to Finland", en vacker bok i stort format, layoutad av Johannes Ekholm och tryckt i två versioner, en med finsk och svenskt text, en med engelsk för internationell spridning.

En sådan blir det också tack vare att utrikesministeriet har köpt upp nästan hela upplagan för att använda den som gåvobok vid Finlands ambassader. En andra upplaga av den engelska versionen är därför på gång.

Bilderna är förstås huvudsaken; 210 affischer och broschyromslag visas upp. De kompletteras av korta presenterade texter, som gärna citerar ur samtida press och skönlitteratur och levererar små doser resehistoria.

Där finns också två inledningar, en mera personlig om den inhemska turismens och bokens framväxt av Magnus Londen och

en genomgång av den inhemska affischkonstens historia av Ulla Aartomaa.

Boken avslutas med Joakim Enegrens presentation av de uppåt 70 konstnärerna bakom affischerna – för rätt många är dock upphovsmannen okänd.

För Londen är detta med reseböcker inget nytt, han har skrivit och medverkat i ett flertal och dessutom visat ett i sammanhanget mera ovanligt intresse också för turismen som fenomen, dokumenterat särskilt i boken "Charter" från 1999. Nu vänder han blicken mot det egna landet och den finska rese- och turistnäringens sätt att försökt locka folk. Inte oväntat har det skett genom att odla drömmar, illusioner och schablonbilder. Detta har naturligtvis förverkligats på olika sätt och med olika tyngdpunkter genom åren, med 30-talet som det kanske intressantaste decenniet och Jorma Suhonen som stilbildare inom affischkonsten.

Han och andra odlade en sirlig och "klassisk" skönhet som senare ersattes av andra stilar och ideal. Decenniet bjöd också på en uppfriskande självsäkerhet, som t.ex. när Viborg ungefär framställer sig som Europas centrum.

Till trettioåret hörde ju ett frisksportarideal som turistnäringen förstod att utnyttja. Finland framställdes som det perfekta platsen för den sportige turisten med intresse för t.ex. fiske, paddling, fotvandring, etc.

En mångårig kampanj för båtresor från England använde betecknande nog devisen "Off the Beaten Track". Det var också först nu som Lappland blev ett centralt tema i finländsk turistreklam.

På 30-talet börjar också andra orter än Helsingfors göra reklam för sig och då kommer också flyget med i bilden, liksom tågtrafiken. På en flygaffisch från 1937 kan man för övrigt plocka upp den tidens flygtider: Stockholm 2h15min, Köpenhamn 5 h, Paris och London 11h.

Efter krigets tröga omstart kom 50-talets affischer att präglas av en mera lättsam och humoristisk hållning. Centrala namn var Osmo K. Oksanen med sin glada och runda gossar och Erik Bruun, vars humor var mera klurig och sofistikerad.

Den sistnämnde var också en viktig faktor för de mera stiliserade affischer med inslag av abstrakt bildspråk som börjar dyka upp kring decennieskiftet 1960.

De första affischerna skulle dagens konsument närmast kalla tidtabeller. Den första "moderna" gjordes sedan 1893 av ingen mindre än Akseli Gallen-Kallela och saluförde Imatraforsen. Den var gjord som ett collage av mindre bilder, en stil som levde kvar ett par decennier, ibland också med tidtabellen infälld. Från cirka 1910 är emellertid en enda stor bild det som i allmänhet gäller.

Sådana bjuds man alltså på i mängd, många vackra och tilltalande, andra mindre lyckade och ibland ofrivilligt komiska. Men också detta har sin charm, inte minst som det understryker hur uppenbart alla bilder är barn av sin egen tid, såväl vad gäller stilen som tryckeritekniken – inklusive de värderingar som bilderna speglar.

Därmed också sagt att "Come to Finland" inte bara är rese- och turismhistoria, utan också kulturhistoria i vidare mening.

Bror Rönnholm